

HET KATHOLIEKE SCHIPPERSWERK IN GENT (EINDE TWINTIGSTE EEUW - 1978)

Deel 4. Kapucijnen aan het roer van het Schippershuis (1955-1978)

Marc Hanson

In het vierde en laatste deel van deze artikelenreeks bespreken we hoe de kapucijnen de zieltogende werking van het Schippershuis aan Dok-Noord weer op de rails kregen en waarom ze het Huis verlieten, maar toch nog enkele jaren in Gent actief bleven. Afsluitend worden enkele schaarse overgebleven concrete herinneringen aan het vroegere schippersleven onder de aandacht gebracht. Het gerestaureerde Schippershuis is hiervan zeker niet het minste.

Heropstart dankzij kapucijnen (1955-1957)

Amand Van der Mensbrugge (° Gent, 1889) was op 3 augustus benoemd tot onderpastoor van Sint-Salvator. Hij was de laatste kapelaan die ook de bediening van de Schipperskapel als opdracht kreeg. Toen hij op 12 december 1955 overleed, benoemde bisschop Calewaert (1948-1963) geen nieuwe aalmoezenier als opvolger. Het bisdom legde wel de eerste contacten met de paters kapucijnen, die een lange en ruime ervaring hadden met schipperswerk in onder meer Aalst, Brugge en Antwerpen. Het vooruitzicht van een verdere aangroei van de bevolking in de Kanaalzone Gent – Terneuzen en het falen van de ‘diocesane’ aanpak (door het bisdom) na de oorlog, zette de bisschop ertoe aan deze contacten te leggen. Omwille van het zeer specifieke karakter van en de kennisvereisten voor het schipperswerk, deed hij liever een beroep op ervaren regulieren (paters) dan op eigen priesters. De kapucijnen van hun kant zagen er al enige tijd naar uit om zich in de belangrijke havenstad Gent te vestigen met het oog op de uitbreiding van hun schippersapostolaat. Het zou een terugkeer zijn. De kapucijnen waren immers al heel lang uit Gent verdwenen: kort na de afschaffing van hun klooster aan de Brabantdam in 1796.

In 1957 waren ze bereid om twee paters ter beschikking te stellen op voorwaarde dat de orde in Gent een eigen huis mocht openen. De bisschop ging hiermee akkoord en op 4 juli van dat jaar verleende hij de schriftelijke toela-

ting om aan Dok-Noord een *domus religiosa exempta* met openbare kapel op te richten. De paters kregen ook het recht al het nodige pastorale werk te verrichten overeenkomstig de bepalingen van het kerkelijk wetboek. Omdat de kapucijnen in Gent geen klooster meer hadden, werd het domus afhankelijk van de plaatselijke overste van Aalst. Ondertussen had de raad van beheer, die eigenaar was van het gebouw, al een belangrijke beslissing genomen. Op 4 april 1957 werd besloten het Schippershuis bij notariële akte voor minimum dertig jaar ter beschikking te stellen van de paters kapucijnen. De raad zou het Werk moreel en financieel steunen, maar zich van nu af aan van alle inmen- ging en bestuur en organisatie onthouden. Dat laatste zou ook gelden voor de Heilig Kerstparochie, die in de raad vertegenwoordigd was door pastoor Valeer Podevijn (° Moorsel, 1904), pas benoemd.

Afb. 1. Misviering op zondag in de kapel van het Schippershuis. Foto eind jaren '50 of begin jaren '60. DSMG, Collectie Vliegende Bladen Gent, reeks straten: Dok-Noord. Schipperskapel. Schenking 2013 Huguette De Bleecker.

Op 18 december 1957 werd pater Filogoon (André Quanten) benoemd tot eerste overste van de nieuwe minicommunautéit (*hospitium dependens*). Sinds 12 september was hij al in Gent om het Schippershuis op te frissen en als verblijf

voor de paters in te richten. Dat was een heel karwei, want het ruim een halve eeuw oude gebouw vertoonde zowel binnen als buiten serieuze sporen van de tand des tijds. De ruime mansardes werden omgebouwd en ingericht als miniklooster. Boven de keuken en de eetzaal werden twee logeerkamers ingericht, bijvoorbeeld voor paters die in Gent op doorreis waren. In de winter waren de zolderkamers ijskoud door de noordenwind die vanuit het Houtdok aanwaaide en in de zomer snikheet. Net vóór Kerstmis nam ook pater Omer, Firmin Stael, die van het klooster in Boom overkwam, zijn intrek in het Schippershuis. Tenslotte kwam nog broeder Panphilius in het Huis wonen. Deze broer van pater Omer zou vooral het huishoudelijk werk verrichten.

Heropleving van het Schipperswerk

Vanaf 1958 kon het apostolaatswerk van start gaan. De pastorale zielzorg kwam nu op de eerste plaats (afb. 1), maar de twee paters en hun medewerkers behartigden ook de beroepsbelangen van de schippers. Na de Tweede Wereldoorlog was het Bureau van het Schippershuis overgenomen door de katholieke *Vrije Schippersbond*, die gesticht was door de paters Tillo en Didac(us). In 1955 was die bond, waarvan de hoofdzetel eerst in Brugge gevestigd was, ontbonden. Pater Didac stichtte toen de *Bond van Eigenschippers* en hield in café *De Toren* in Gent zitdagen voor de leden van die bond. Met de komst van pater Filogoon, werd het filiaal Gent van de bond naar het Schippershuis zelf overgebracht. Didac kwam nog enige tijd om de veertien dagen vanuit Brugge naar Gent om pater Filogoon wegwijz te maken in het labrynt der schippersaangelegenheden. Meestal was de plaatselijke pater in zijn bureau aan Dok-Noord aanwezig om schippers met raad en daad bij te staan (afb. 2). Tegelijk was hij onderpastoor van de Salvatorparochie, omdat ook heel wat schippers op zondag die kerk bezochten, vooral na de felle achteruitgang van het Schippershuis na de Tweede Wereldoorlog.

Pater Omer bezocht bijna dagelijks de in Gent aangemeerde schepen. Elke dag voeren er toen gemiddeld 150 à 200 schepen Gent binnen. Sommige schepen waren enkel op doortocht, maar daarvoor hadden ze, voor de aanleg van de Ringvaart 6 uur tot drie dagen nodig, afhankelijk van het te volgen traject. De meeste schepen legden aan voor laden en lossen. In juli 1960 hadden al 3.500 schepen bezoek van Omer gekregen. De meeste schippers stelden dit persoonlijk contact zeer op prijs en vonden op die manier ook (opnieuw) de weg naar het Schippershuis. Dit leidde ook tot het bezoeken van zieke schippers(vrouwen). Het Nationaal Werk van Kinderwelzijn kon gebruik maken van de inlichtingen verstrekt door de paters.

SCHIPPERSHUIS
MAISON DES BATELIERS - SAILOR'S HOME
 Vereniging zonder winstgevend doel

Dok, 18, Gent. ♦ Postch. 1448.14

APOSTOLATUS MARIS
 Apostolaat ter zee. Apostolat de la mer.

H. MIS op Zondagen en feestdagen te u.
Ste-Messe Dimanches et jours de fête à **9** h.
H. Mass on Sundays and Holidays at A.M.

BIECHT, Confessions, Confessione, Confesión, Confessão,
 Beicht, Gyónás, Spowiedz, Spovada, Zpoved,
 Isповijed, Škriftemaal, Ekzomologisis, Ucnobieg.

SCHOOL VOOR SCHIPPERSKINDEREN
 Lagere aaneembare school, met officieel programma.
 (Postch. 535.58)
 Zendt er uw kinderen heen, zelfs voor een halve dag.
 (School uren : van 8.30 tot 11.45 en van 14 tot 16 u.)

BIBLIOTHEEK EN VERGADERZAAL

VRIJE SCHIPPERSBOND v. z. w. d.
 Union Libre de la Batellerie, a.s.b.l.
 Open 9-12 en 14-17 u. Postch. Nr 487.172

Telefoon : 581.80

Afb. 2. Folder uit 1955 (Schenking H. De Bleecker in DSMG).

In 1952 was juffrouw Clothilde De Wilde, een trouwe medewerkster van het Huis, begonnen met de publicatie van het maandblaadje *Ons Roer*, dat ze zelf typte en stencilde. Vanaf eind 1957 had aalmoezenier Filigoon er telkens een rubriek in: *Eigenheid. Brief aan alle varende*. Het tijdschrift werd op tweehonderd exemplaren gedrukt en gratis verspreid onder schippers aan boord of aan de wal. Tijdens het dieptepunt van de malaise in de jaren 1950 had die lekenhelpster er ook voor gezorgd dat de zondagsdienst in de kapel bleef doorgaan. De opkomst was echter gering. De mis werd enkel nog bijgewoond door enkele oude, gepensioneerde schippers aan de wal. Door de komst van de kapucijnen kwam hierin snel verandering. Al gauw woonden iedere zondag een honderdtal gelovigen, onder wie heel wat schippers, de mis bij. Met Kerstmis 1958 zat de kapel afgeladen vol. Kort daarna waren er op zondag weer twee missen: één om halfacht en één om tien uur.

Problemen na paters Filogoon en Omer

Door ziekte moest aalmoezenier Filogoon in 1967 al zijn functies opgeven; op 16 augustus vertrok hij naar Herentals. Sinds 30 november 1965 had pater Hector (Jan Janssen) hem al bijgestaan voor het bureauwerk van de *Bond van Eigenschippers*. In augustus 1967 werd hij de nieuwe directeur, vanaf 29 december geholpen door pater Stefaan (Victor Geerts), die echter al snel na zijn uittreding in augustus 1972 het Schippershuis zou verlaten. Behalve directeur van de Bond was pater Hector ook overste van de kleine communautiteit en tot 14 mei 1974 onderpastoor van Heilig Kerst. Gelukkig werd hij voor het vele werk bijgestaan door een lekenbroeder uit Aalst en door een paar zusters benedictinessen van het klooster in de Sint-Salvatorstraat. Door gebrek aan actieve zusters in Gent konden de auxiliatricen geen steun meer verlenen. Clothilde kwam zelfs op hoge leeftijd nog helpen koken, wassen en verstellen.

Door gezondheidsproblemen moest pater Hector, aalmoezenier, directeur van de Bond, overste van het *hospitium* en onderpastoor, op zijn beurt zijn taken afbouwen of afstaan. Op 28 juli 1973 werd hij als overste vervangen door pater Raymond (Cyriel Noyez). Die nam ook zijn taak als onderpastoor over. Pater Delfien (Leo Declerck), die al sinds augustus 1970 als hulpkracht op het Bureau werkte, verving in 1976 Hector als hoofdaalmoezenier en directeur van de *Bond van Eigenschippers*. Die *Bond* bleef de schippers helpen met sociale, financiële, economische en juridische problemen, zoals het invullen van de belastingaangifte, pensioenaanvragen, betwistingen van vrachten, ligdagen, vertalingen van reglementen en instructies enz. De zeer behulpzame pater Hector, die veel schippers had geholpen, overleed op 1 september 1976.

In dat jaar was de nieuwe dekenij 't *Seleskest* gesticht. De feesten die zij in augustus 1977 inrichtte, stonden helemaal in het teken van 150 jaar kanaal Gent – Terneuzen. Maar net dan lieten de negatieve gevolgen van de aanleg van een ander 'kanaal', de Ringvaart opengesteld in 1969, zich steeds meer voelen. Vóór 1969 kwamen er bijvoorbeeld meer dan honderd schepen door de Tolhuissluis, een aantal dat daarna zienderogen terugliep. De vrachtscheepvaart verdween helemaal uit de Gentse binnenstad na het openen van het sas van Evergem op de Ringvaart, dat schepen met een grotere tonnenmaat aankon.

Een oud-schipper getuigt: 'Na de Tweede Wereldoorlog legden we om de zes weken aan in de Muide en zagen we familie en vrienden terug. Op minder dan drie straten had je hier 17 cafés, vier dancings, alle soorten winkels. Nu (ca.

1975) is er bijna niets meer van over.' Steeds minder schippers betekende de achteruitgang van de talrijke winkels en gespecialiseerde zaken voor scheepvaartartikelen in de buurt. De ontvolking, versterkt door een tekort aan nieuwe (vernieuwde) woningen en de toevloed van gastarbeiders, leidde tot de sluiting van ooit bloeiende winkels en ateliers. Tot overmaat van ramp ging het gerucht dat de schippersbeurs in café *Den Toren* zou verdwijnen. Vanaf 1978 nam de *Actiegroep Sluizeken – Muide* allerlei initiatieven voor het behoud van die beurs. Vanaf begin jaren tachtig zou de hele buurt een echte probleemwijk worden. Het was een van de eerste wijken die het Gentse stadsbestuur, geholpen door architecten - stedenbouwkundigen, zou aanpakken in de gesubsidieerde programma's van stadsherwaardering.

De kapucijnen verlaten het Schippershuis (1977-1978)

Net in die moeilijke jaren brak er op 23 juni 1977 in een opslagplaats naast het Schippershuis brand uit, die vuur- en waterschade toebrengde aan het Huis, dat zelf uitgeleefd en allesbehalve brandveilig was. Vooral voor de smalle en enige trap naar de kapel op de eerste verdieping was de brandweer zeer kritisch. Mede als gevolg van deze brand hielden alle kapucijnen die bij het schipperswerk in Gent en Brugge betrokken waren, samen met hun oversten, op 26 oktober 1977 een algemeen beraad. Daar werd besloten dat de paters het Huis niet langer zouden gebruiken, maar in Gent zouden blijven instaan voor de geestelijke en materiële zorg van de schippers. Er waren redenen genoeg om dat te besluiten: de vervallen situatie van het Huis en de te grote herstellingskosten na de brand, het recente overlijden van bezieler aalmoezenier Hector en het grote tekort aan inzetbare paters. Bij dit laatste werd opgemerkt dat het schippersapostolaat in nieuwe banen geleid moest worden, voornamelijk door het aantrekken van bekwame leken.

Tijdens een vergadering van 29 oktober 1977 werd de raad van beheer gedeeltelijk verruimd en aangevuld. Graaf de Hemptinne bleef voorzitter. De kapucijnen vormden nu de meerderheid in de vzw Schippershuis, eigenaar van grond en gebouw. Pater Raymond bracht bisschop Van Peteghem (1964-1991) op 9 november op de hoogte van deze ingrijpende beslissingen. De bisschop toonde begrip voor de argumentatie. Op 18 december meldde een rondzendbrief van de paters Delfien en Raymond dat de schipperskapel per 1 januari 1978 zou worden gesloten (afb. 3). Zij wezen nog eens op het grote tekort aan inzetbare paters en op het feit dat er in de buurt vijf kerken (kapellen) waren, waar schippers en andere gelovigen terecht konden.

Belangrijke mededeling uit Gent

Vrienden Schippers,

Wat reeds lang in de lucht hing, en wat vroeg of laat moest gebeuren, is nu beslist: **het Schippershuis op de Dok te Gent gaat dicht.** Deze beslissing werd na veel wikken en wegen door de Beheerraad van de Vereniging zonder Winstgevend Doel "Het Schippershuis", eigenaar van grond en gebouw, genomen. Ze is het onvermijdelijk gevolg van allerlei omstandigheden, die samen aan de basis liggen van het genomen besluit, en die we graag voor U nader willen toelichten.

Er is ook nog een andere reden. In een straal van 10 tot 15 minuten afstand van het Schippershuis zijn er 5 kerken waar men naar te H. Mis kan gaan: H. Kerst in de Slepstraat, Maria-Goëtti op de Blaisantvest, Theresia-Muide, de Kapel van de Limbastraat en de Kapel op de Afrikaan. En ietsje verder: Meulestede-kerk en Sint-Macarius aan de beestenmarkt... Vanuit deze plaatselijke toestand is het duidelijk, dat er voldoende gelegenheid is om als kristen op zon- en feestdagen dicht bij een kerk te vinden, waar de schippers even welkom zijn als de gewone parochia-

Afb. 3. Fragment uit de brief van de paters Delfien en Raymond van 18 december 1977, gepubliceerd in 'Ons Roer'. Hierin werd meegedeeld waarom de paters kapucijnen het Schippershuis zouden verlaten en waarom ze ook de Schipperskapel zouden sluiten voor de eredienst (Schenking H. De Bleecker in DSMG).

De opvolgers van pater Hector verhuisden naar een huis in de Sint-Salvatorstraat, nr. 38, dat hen door de kerkfabriek van de gelijknamige parochie ter beschikking werd gesteld. Pater Raymond bleef overste van de kleine fraterniteit en medepastoor van de Heilig Kerstparochie met speciale aandacht voor de schippersfamilies. Het kantoor van de *Bond van Eigenschippers* verhuisde naar dezelfde straat, nr. 50. De paters kapucijnen kochten het huis in januari 1978 voor 725.000 fr. De notarisakte werd verleden op 20 juni. Voortaan verzekerde een bediende de permanentie in het kantoor, zodat pater Delfien meer tijd kreeg voor zijn pastorale taak en voor allerlei praktische zaken buitenshuis. Hij was ook medewerker aan *Ons Roer*, nu met redactie in Luik. Ten slotte was er nog een Argentijnse confrater die zich vooral ontfermde over de Spanjaarden in het bisdom Gent.

Het einde

De vzw Schippershuis besloot al snel het Schippershuis te verkopen. Het kerkelijk meubilair werd opgekocht door het Museum voor Folklore in Roeselare. In afwachting van de verkoop gebruikte de Chiro van Heilig Kerst het Huis als jeugdlokale. Na een tweede brand in 1989 kon het slopen van het gebouw maar net voorkomen worden. Pogingen om er een multifunctioneel onthaalcentrum voor schippers van te maken of een scheepvaartmuseum, mislukten. Uiteindelijk werden beide panden ingericht als privéwoningen (afb. 4 en 5).

Afb. 4. Actuele (jaren 2010) toestand van een interieur in het gewezen Schippershuis en de vroegere Schippersschool aan Dok-Noord (DSMG, reeks Straten, DSMG).

Afb. 5. De tuin van het Schippershuis in de jaren 2010. Een van de vele stukjes verborgen stadsgroen. (DSMG, reeks Straten, DSMG).

Omdat de binnenvaart en het leven van de schippers vooral sinds de jaren tachtig enorm evolueerden, waren de kapucijnen verplicht hun schippersapostolaat grondig aan te passen. Ze bleven dit werk behartigen, maar toen de laatste aalmoezenier, Silveer Vermeulen, werkzaam van 1980 tot 2018, in februari van dat jaar ziek werd, werd hij niet meer vervangen, ook al omdat het aantal paters razendsnel terugliep. Ondertussen is ook het huis in de Sint-Salvatorstraat verkocht en zo kwam er een einde aan ruim zestig jaar apostolaatswerk onder de (Gentse) schippers door de kapucijnen.

Afb. 6. Deze foto van de stuurcabine van een modern binnenschip in het begin van de jaren 2000 toont aan hoe snel alles verouderd... Let op de 'antieke' telefoonhoorn.
Uit Lekens en Lagrou, 2004).

Epiloog (LD)

In onze 21ste eeuw is al het hierboven beschrevene volmaakt verleden tijd. De binnenschepen zijn nu reusachtig groot, uitgerust met eigentijdse, snel evoluerende besturingsapparatuur (afb. 6) en... vergen grote investeringen, met meestal zware leningen. Ze varen de stad niet meer binnen. Om ze rustig te bekijken moet je tijdens weekends een wandelingetje maken bij de sluizen van Merelbeke of Evergem op de Ringvaart.

Afb. 7. Woonschepen zij aan zij in het Handelsdok (foto in noordelijke richting vanop de Bataviabrug in 2021).

Afb. 8. Kafka (of Kamagurka) ongewild aan de Oudevest (foto 2016).

De oude spitsen (Frans: péniches) werden en worden in snel tempo omgebouwd tot woonschepen. Hun motoren werden eruit gehaald: de eigenaars lieten ze naar de hen toegewezen ankerplaatsen langs de stadskanalen (de Visserij, de Verbindingsvaart,...) slepen. De vaartuigen verlaten hun ankerplaats, waar ze stevig vastgemeerd liggen, om de vijf jaar om naar een werf gesleept te worden voor het verplichte (en noodzakelijke!) onderhoud van de buitenwanden. Gent is al heel lang dé stad van de woonschepen in België en er komen er nog altijd bij. Anno 2021 worden ook ligplaatsen met de nodige voorzieningen (elektriciteit, water, toiletafvoer, postbussen,...) ingericht in het Handelsdok, vooral voor grote vaartuigen (afb. 7). In tegenstelling tot elders in de stad liggen ze in dit brede water niet langs de kaaien, maar zij aan zij. Ze vullen er op een gelukkige manier de snel ontwikkelende grote woonzone ‘Oude Dokken’ aan.

Zo naderen deze woonschepen het oude Schippershuis, maar van het Schipperswerk is geen sprake meer. De oude schippers en schippersvrouwen kochten een huisje aan wal, meestal in de buurt van de Muide, maar ze sterven snel uit. Sommigen hadden het moeilijk om zich aan te passen. Zo kocht in de jaren 1970 een schipperskoppel een totaal vervallen huisje in de Oudevest bij de Minnemeers, met de bedoeling er een nieuw te bouwen. Volgens de toen geldende stedenbouwkundige regels werden ze verplicht de hele benedenver-

Afb. 9. De voorsteven van de Rihera op het voorpleintje van de Seleskestkerk (foto 2021).
In de achtergrond de Doornzelestraat (foto 2021).

dieping in te richten als garage voor een auto die ze niet hadden. Het huisje was net breed genoeg. Bovendien werden ze verplicht ver achteruit te bouwen om een totaal zinloze nieuwe rooilijn te respecteren. Dat deden ze, maar ze vonden er niets beter op dan knal voor hun garagepoort een bakstenen ‘schipke’ te laten metselen als soortement bloembak (afb. 8). De schipper kon overigens ook geen afscheid nemen van zijn eigen schip, de Arilo, dat lange jaren motorloos aan de Baudelosluis bleef liggen tot het daar weg moest. En volgens zijn vrouwke wilde hij ook het ‘schipke’ van zijn vader behouden dat ergens in ‘den ouden dok’ lag. Het koppel kwijnde weg. Voor de oude schipperin waren de koffietafels en vooral de jaarlijkse bedevaart naar Lourdes – Oostakker, georganiseerd door de pater van het Schipperswerk, hoogtepunten. Schipper Roland bespeelde dagelijks zijn accordeon tot hij hem niet meer op zijn schoot kon hijsen.

Nu zijn ze beiden dood en ook het bakstenen ‘schipke’ verdween om plaats te maken voor mooie nieuwbouw... op de eeuwenoude rooilijn. Behalve de woonschepen, de kaaimuren en de mooie kanalen, met natuurlijk de beide gildehuizen van de schippers aan de Graslei, herinnert er slechts weinig aan de eeuwenlang zo belangrijke binnenscheepvaart met Gent als knooppunt. Aan

het einde van de Sleepstraat op het pleintje voor de Seleskestkerk werd de voorstevan van de Rihera opgesteld (afb. 9). Dat was een initiatief van schepen Raoul Wijnakker, geboren in die buurt en lange tijd leider van de scheepswerf op Langerbrugge. De man was ook dichter en auteur, onder andere van het boekje *Het Binnenschip* (1965) verlucht door Jan Hoet. Dat verhaalt hoe een schipper zijn kleine spits op een werf wil omruilen voor een grotere Kempenaar: een financieel avontuur. Een beeld, een geromanceerde samenvatting van het schippersleven in de tweede helft van de vorige eeuw.

ARCHIEFBRONNEN

Leuven. KADOC

Inventaris van het archief van de Belgische (1832-1935) en van de Vlaamse provincie (1935-) van de Sociëteit van Jezus

4.2.10.3. Apostolatus Maris Gent/Apostolaat ter Zee Gent

nr. 975: Lied- en gebedsteksten Sint-Pieters Schipken en aantekeningen door pater Cyrillus De Beck (1880-1900)

nr. 976: Verslagschriftje van het Maison des Bateliers (1898-1900)

nr. 977: Kasboek O.L. Vrouw Ster ter Zee (1894-1900)

Nr. 980: Correspondentie pater C. De Beck (1894-1905)

nr. 22709: Operis Nautarum Origines ex Annuis Residentiae Gandavensis s.j. (1893-1905)

Inventaris van het archief van de Belgische (1832-1935) en Vlaamse (vanaf 1958) kapucijnen

2. 2. 16 Klooster Gent

20. Kroniek Gent I, 1840-1955

21. Kroniek Gent 1955-1972

22. Kroniek Gent 1973-1989

Na een tip van een ere-archivaris van de kapucijnen, heb ik mij voor deel 4 vooral gebaseerd op enkele bijdragen in *Vox Minorum*, een blad van de orde in Vlaanderen, bedoeld voor intern gebruik. In die anonieme bijdragen gaven een paar insiders uitleg over en toelichting bij het schipperswerk van de kapucijnen in Gent voor confraters die weinig of niet vertrouwd waren met dit werk (zie Literatuur).

Sint-Amandsberg. DSMG

Straten: Dok-Noord, Schipperskapel: met documentatie van B. Van Walle: Geschiedenis van Schippershuis en Schipperskapel (foto's o.a. van na de branden, van de restauratiewerken, knipsels, kopie van bijdragen in onbekende tijdschriften).

Straten: Sleepstraat verzameling H. De Bleecker (één doos), krantenknipsels, voorbereiding en klad boek Lekens en Lagrou (één doos).

Vliegende Bladen. Ephemera Gent. Waterlopen: Binnenscheepvaart: veel knipsels, foto's, privécollectie van respectievelijk Huguette De Bleecker en pater Vermeulen (één doos), Schippersbeurs.

Literatuur

- Baillieul B. (1998), *Wandelen door de Heilig Kerstwijk*, Gent, Dienst Monumentenzorg.
- Beke F. (2006), *Mijn Gent*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij nv, vooral p. 219-229.
- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 4nb Stad Gent. Noord-Oost* (1979), Gent, Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur. Rijksdienst voor Monumenten en Landschapszorg, p. 494-495.
- Brouwers L. (1980), *De Jezuiten te Gent, 1585-1773/1823-Heden*, Gent, Sint-Barbaracollege, vooral p. 157-158.
- Collin L. (1977), *Antoine Stillemans (°1832) XXIVe bisschop van Gent, 1890-1916. Biografie tot 1893*, 2 delen, Leuven, licentie scriptie.
- De Bleecker – Ingelaere H. (2008), *Van de “Oud Ghebeurte van de Croone” naar de “Dekenye der Slypstraete” tot de dekenij Heilig Kerst. Een geschiedenis van inzet en dienstbaarheid van 1609 tot vandaag*, Gent, Vlaamse Culturele Kring Sluizeken – Muide en Gent-Cultuur.
- Deseyn G. (2001), *Gids voor Oud Gent*, Antwerpen/Rotterdam, C. de Vries – Brouwers, p. 442-448.
- Devriese L. (2020), *Gentse Vincentianen: hulp aan armen om hemelse gelukzaligheid te bereiken*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 49e jg., nr. 4-5, p. 303-317.
- Duwel A. (2001), *Historiek van het kerkschip te Antwerpen*, Antwerpen, Apostolaat der Schippers vzw.
- Geerts A. (2020), *Bij een afscheid*, in: *Avondmijmeringen*. Driemaandelijks contactblad voor priesters en diakens, jg. 47, sept.-nov., p. 32-41.
- Lekens L. en Lagrou J. (2004), *Archiefbeelden. Binnenschippers*, Gent, Tempus Publishing Group Ltd.
- Lekens L. en Lagrou J. (1996), *Gentse wijken van vroeger. Deel 2 De Muide*, Nazareth, Uitgeverij De Klaroen N.V., vooral p. 107.
- Huysmans S. (2002), *Ijzeren schippers op houten schepen*, TIC 78 – Cahier 22A.
- Laleman M.C. (dir.) (2012), *Op weg door Gent. Historische routes in het stedelijk landschap*, Gent, De Zwarte Doos.
- Rantinck A. (1996), *Binnenscheepvaart in Vlaanderen eind 19de eeuw -1940: infrastructuur, arbeid en apostolaat*, Leuven, licentiescriptie. KULeuven, vooral p. 90-94.
- Schokkaert L. (ed.) (1997), *Biografisch repertorium van de priesters van het bisdom Gent 1802-1997*, 2 delen, Leuven, KADOC.
- Somers F. (2009). *Ma chère ville de Gand*. Door de auteur geïllustreerde teksten verzameld door Nicole Verschoore. Liberaal archief, Gent.
- Vox Minorum. Informatieblad van de Vlaamse kapucijnen*, 12, 1958, p. 62-66; 14, 1960, p. 247-249; 28, 1972, p. 201-206; 27, 1977, p. 90-92; 32, 1978, p. 128-139.